
*Т.І.Ярошовець,
пошукувач НПУ імені М.П.Драгоманова,
доцент кафедри видавничої справи,
поліграфії та редагування
Університету «Україна»*

ПОШУК ЕКУМЕНІЧНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ТОТАЛЬНОСТІ ЯК АПОФЕОЗ ДЕСАКРАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРИ

Екуменічний рух, передусім, є носієм ідеологій, що сприяють виникненню єдиної релігії або всезагальної релігійної організації. Рух, що тяжіє до об'єднання християнських конфесій в єдину церкву, здійснюється в різних регіональних проектах помісних церков, тяжіє до всезагального синтезу, який інколи має вигляд утопії, але так чи інакше створюється в межах духовних практик, хоча всі вони надто ідеологізовані, і є більш світськими, ніж релігійними. Тому актуальним є визначити релігійні взаємозв'язки та так званий політичний екуменізм, коли релігійні діячі виступають також в ролі політиків.

Політичні відносини ієрархій церков подібні до культурного діалогу, який здійснюється в межах діалогу Сходу і Заходу, Європи і колишніх посткомуністичних країн. Актуальним є і визначення участі таких транснаціональних агломерацій, як, скажімо, Римський клуб у формуванні екуменічного руху. Отже, важливо з'ясувати роль впливу екуменічного руху як своєрідного посередника між ідеологією, політикою і культурою в цілому. Екуменізм модернізується, має в собі модерні тенденції, які пов'язані з виникненням надзвичайно агресивного, ідеологізованого інструменту впливу на людину засобами мас-медіа і всієї сфери комунікативної культури.

Категорії «сакральне» та «профанне», «десакралізація», «екуменізм» досліджували П.Бергер, Е.Дюркгейм, М.Еліаде, Д.Пивоваров, М.Моос, Р.Генон, Р.Штайнер, О.Дугін та ін. [1; 4; 7; 5; 6]. Втім, ще недостатньо визначені принципи культуротворення, пов'язані з екуменізмом. Отже, визначення філософських та культурологічних аспектів функціонування категорії «сакральне» в контексті екуменічного руху.

Ситуація у світі свідчить про нестабільність конфесійних ре-

гіональних відносин, екуменізм же спонукає до пошуків гармонізації. Виникає багато альтернативних моделей екуменізму, який, за М.Фуко, формується як своєрідна реальність диспозитиву, тобто диспозиції релігії визначаються в межах концептуальних, ідеологічних, геополітичних та інших форматів, що свідчить про певний синтез. Втім, ідеї екуменізму не є новітніми, вони перебували в центрі уваги різних філософів, богословів, починаючи зі «срібного віку». Виникали проекти нетрадиційних квазірелігійних угруповань, які являли собою певний симбіоз християнства і індуїзму – це синтез агнійоги Олени і Миколи Реріхів, синтез Рене Генона, антропософія Р.Штайнера, теософія О.Блаватської.

Так, екуменізм має вигляд імпліцитного квазітеоретичного синтезу (теорія утворюється за межами раціонального, використовуються іраціональні мотиви), де не створюється модель всезагальної церкви або всезагального руху, а в певною мірою намагаються знайти домінуючу культуротворчості, якою виступає або міфологізований традиціоналізм індуїстського зразка, за Р.Геноном, або модифіковане християнство з допомогою індуїзму, за О.Реріх. Цей рух має як своїх прихильників, так і своїх опонентів.

Становить інтерес політичний екуменізм – політики залучають до свого кола релігійних діячів, і ті із задоволенням ідуть в неприродне для себе середовище. Втім, екуменічний рух сьогодні існує у вигляді різних систем трансформованих релігійних концепцій, релігійних настанов, сприяє політизації релігії, адже світова релігія втрачає свій світовий вплив. Мета екуменічного руху свідчить, що міжрелігійні відносини потребують певної домовленості, сучасний екуменізм стає ідеологією глобалізації культури та суспільства в цілому, яка призводить хоча б до умовного консенсусу. Так, екуменізм як політика та ідеологічна доктрина звертається до релігії не з позиції пошуку авторитету, а з позиції застосування релігійних цінностей для вирішення тих чи інших політичних проблем. Тому він не завжди ладнає з моральними та естетичними імперативами.

Екуменічний рух показує, що будь-які спроби лібералізації або політизації релігії, утворення певного синкретизму, так званих християнських демократичних рухів та партій, експансія філософсько-містичних вчень, окультних теорій різних сект в релігійній традиційній сфері є явищем культурної експансії за рахунок деградації духовності. Важливо, що дестабілізація політичного, соціального і

психічного стану суспільства, а також руйнування релігійних заasad, розпалювання міжнаціональних, міжконфесійних та інших конфліктів ставить під загрозу систему національної ідентичності, національної безпеки. Так, штучне щеплення народам релігійних експансій провокує міжнаціональні та міжрелігійні, етнічні конфлікти, що пов'язують з різними формами релігійного екстремізму. Тобто міжрелігійний міжкультурний діалог завжди є проблематичним, коли в глобалізаторському вимірі визначається одна домінанта, яка намагається визначити будь-яку релігію як недостатній в сучасній ситуації духовний комплекс. Тому, будь-яка система надбудови над релігією політичних, ідеологічних, міфологічних структур екуменічного взірця має досить проблематичний характер, втім, є симптоматичною реальністю сьогоденної ситуації.

Твердження, що в межах традиційних конфесій, зокрема, у християнській православній церкві, важливо налагоджувати міжконфесійний і релігійний діалог, потребує розгорнутого і водночас толерантного осмислення. Не завжди політизація релігійних відносин сприяє нормальному функціонуванню духовного досвіду в сучасній культурі. Це особливо помітно в Україні, де відбувається боротьба двох патріархатів. Один намагається націоналізувати літургію, мову, служіння, а інший тяжіє до традиціоналізму. За воєнних обставин – це складні і драматичні реалії.

Замість традиційних культурних відносин пропонуються ідеологічні рішення, суспільно-політичні й релігійні лозунги, які прищеплюють штучні механізми та засоби вирішення національних та міжрелігійних конфліктів. «Війна» церков є абсурдним заняттям. До речі, активність екуменічної діяльності релігійних спільнот в пострадянському просторі особливо залежить від фінансової підтримки із-за кордону. Широко залучаються ресурси таких сект, як брати Іегови, баптистів. Створюються неформальні альянси релігії та влади, коли пастир баптистської церкви є ієрархом політичного синадріону української культури. Таке поєднання репресивних органів і релігійних нетрадиційних сект може призвести до вибуху в Україні. Політичний екуменізм – це своєрідна платформа культурних та політичних впливів, яка свідчить про тяжіння до вирішення проблем шляхом політичного консенсусу. В цьому просторі обираються представники різних конфесій, різних напрямків religare, які здійснюють той чи інший коментар ситуації, зокрема, в культурі. Таким чином, виникає досить складна конфігурація ідеологічного,

політичного і релігійного симбіозу.

Досвід України показує, що не можна поєднати навіть православних християн в межах двох патріархатів, не говорячи вже про єднання православних християн і грекокатоликів. Якщо говорити про баптистів, іудеїв та інших, то це має вигляд суто зовнішнього політичного союзу, який є тимчасовим і організаційним заходом щодо вирішення певного питання.

Отже, будь-який екуменізм призводить до десакралізації, руйнації традиційної релігії. Визначення її як «недостатньої» в сучасному комунікативному соціумі, де виникають новітні симбіози гелігаге, які вишукують свою домінуючу поза релігійним, призводить до редукціонізму, десакралізації культури в цілому.

Р.Генон в праці «Криза сучасного світу» стверджує, що сучасний світ перебуває в стані кризи, він досягнув тієї стадії, коли потрібна його тотальна трансформація. Отже, це певною мірою глобалізаторські інтенції, які приходять з потреби пошуку певних сакральних засад, які тяжіють до імпліцитного екуменізму, формуються як певна проекція на свій світ всіх можливих світів. Передусім, йдеться про те, що в Європу потрібно перенести досвід Сходу, досвід індуїзму. Така трансформація передбачає радикальні зміни розвитку європейського суспільства. Для цього треба уникнути тих катастроф, які можливі, і актуалізувати досвід гармонізації світу, який існує в інших релігіях, на відміну від католицької, протестантської та інших.

Р.Генон пише: «Індуїстська доктрина вчить, що людський цикл, який має назву «манвантари», ділиться на чотири періоди, протягом яких примордіальна духовність поступово затемнюється. Ці періоди давньої традиції Захід назвав золотим, срібним, бронзовим, залізними віками. Зараз ми перебуваємо у четвертому періоді, в темному віці. Згідно з індуїстським вченням, ми перебуваємо в ньому вже шість тисяч років і декілька століть, – з часів більш давніх, ніж ті, що відомі класичній історії. Поступово істини, які були доступні всьому людству, стають все більш прихованими і недосяжними. Кількість тих, хто ними володіє, з часом зменшується. І хоча скарбниці нелюдської предвічної мудрості ніколи не може бути втрачена безповоротно, вона не знаходить себе, оточується темним вкриттям, що ховає від людських очей все, затемнює доступ до неї» [2, 14].

Ми маємо традиційну доктрину герметизму, так званого прихованого вчення, яке існувало, його потрібно лише відкрити у сьогоденні.

Більше того, нам дається індуїстський масштаб відліку часу, який є надмірно монументальним, в якому людська доля і навіть доля культур, цивілізації здається крихтою, до того ж абсолютно невизначною. Цей масштаб – величезний обшир, який здійснює космічні цикли, зачаровує циклопізмом і гігантизмом. Для європейської людини це має вигляд своєрідного катаклізму, в якому вона має знайти хоч якусь засаду свого самоствердження у світі. Це гігантський циклізм і холізм як відлуння системного цілого в кожній частині. В кожному циклі є засади вертикального співвідношення часу і простору. Р.Генон визначає, що саме в VI ст. до н.е. відбулися зміни в усіх народів. Так, в Індії дивним чином не збереглося архітектурних пам'яток, які належать до часу, що передує саме цьому періоду. Це свідчить про те, що виник осьовий час – певна константа, яку з певною долею вірогідності, за Р.Бартом, намагаються визначити як точку підрахунку, або нульовий ступінь, що допомагає здійснити селекцію релігійного топосу, селекцію сакрального як такого.

Р.Генон акцентує увагу на сакральних і профанних науках: «Причина цього полягає в тому, що сакральна наука походить з фактора інтелектуальної інтуїції, котра є безпосередньою і найвищою формою знання, такого досконалого, що не залежить від будь-яких видів чуттєвого сприйняття та від суто раціонального мислення. Щоб бути дійсно сакральними, науки повинні створюватися лише тими, хто має знання принципів повною мірою і може застосувати ці принципи» [2, 61].

Постулюється певне сакральне знання, що пов'язане з інтуїцією, з прозрінням суті без чуттєвих реалій. Це знання характеризується тим герметизмом, який має власне релігійний характер. Отже, ми потрапляємо в досить цікаву ситуацію. Релігія розуміється як редукована цілісність, яка вписується в повсякдення як комплекс ідеації, що втратив своє значення, тому можливі будь-які аберації, можлива будь-яка форма творчого бачення реальності за умови застосування того масштабу, циклізму в індуїзмі, що «розширює» обрії *religare*. Апологетом традиціоналізму Генона є О.Дугін.

О.Дугін пише: «Щоб відрізнити традиціоналізм Генона як метод, метамову традиції, відтворення дискурсу Генона від простого повторення з варіаціями, має смисл ввести термін «постгенонізм». У цьому слід розуміти глибинне засвоєння традиціоналізму Генона як фундаментальної мови дійсного узагальнення всіх інших

мов, коли генонізм стає засвоєнням мови –метамовою: методологічною і онтологічною одночасно парадигмальною структурою, а не окремим дискурсом. Це може дати абсолютно неочікуваний ефект. Постгенонізм – це не просто позиція, це і місія, і імператив, і дія, і процес» [3, 444].

Втім, явно виникає бажання підмінити сутність мовними артефактами, а культуру визначити на основі мовного дискурсу, який універсалізується до певної надсистеми. Йдеться про холізм, – про те, що характеризує універсальність світу, адже саме слово «сакральне» тут знову-таки використовується як герметична традиція прихованого досвіду, як надання знання не для всіх. Щоб увійти у цей простір традиції, потрібно лише знати про тамплієрів, масонів, чашу Граалю, про весь набір герметичного гербарію, який в контексті поп-культури перетворюється на поп-символи, як, наприклад, інтерпретація долі Леонардо да Вінчі в абсолютно нетрадиційних християнських тонах.

Ми не звинувачуємо в цьому ні Р.Генона, ні О.Дугіна, але і Дугін, і Генон існують в цьому поп-світі масової культури, де і чаша Граалю, і дрот Адольфа Гітлера, і свастика, і факельна хода міфологізуються. Зараз вони використовуються як ідеологічні міфологеми і символи, що легко прищеплюються в час братовбивчих війн. Це і є той ґрунт ідеологізованої релігії, на якому зростає уся та нісенітниця, яка в поп-культурі набуває ознак сакрального і священного.

Під приводом регенерації «справжнього» православ'я Росія вдалася до знищення тисяч своїх братів-українців, грузинів, вірмен та інших. Хіба це не втрата сакрального, радикального гуманізму, що з'єднувало людей в релігії християнської ойкумени? Це питання не риторичне. Такий аспект «сакральних наук» О.Дугіна різко контрастує із сучасною наукою, котра ніколи не ставила перед собою подібних цілей. Якщо це не еклектика, не переспів індуїзму на кшталт тотальної сакралізації або квазісакралізації будь-яких практик, будь-якого пероутворення, то що це?

Цей еклектизм можна назвати втратою метафізичних засад з намаганням розшукати прагматику сакрального. Застосовуючи досвід екуменізму, О.Дугін постулює «ідеал активного православ'я», що фактично є повним його запереченням. Стадія всесвітньої катастрофи занадто просунулась, щоб позбавитись закономірного фіналу через виправлення окремих деталей. За кожним негативним нюансом сучасності стоїть метафізичний злочинець. Якщо це не

еклектика, не насильницьке впровадження в аскезу православ'я індуїзму і волевої сатанинської засади, то що це?

Очистити світ через спалення його – ця ідея вже давно вичерпала себе. Палили багато протягом всесвітньої історії. Тобто екуменізм як радикальна десакралізація виявився новітнім месіанізмом пророків, в голові яких хаос, мішанина, пошук, соціопрагматики сакрального, що допоможе змінити світ. Але це не пошук абсолюту, божества, не молитва, не прощення.

Справжня висока сакральність, звідки б вона не походила, свідчить про те, що можна знайти вищу і нижчу сакральність. Можна одну визнати як недостатню, а іншу – як донора, щоб дала можливість подолати цю недостатність. Це є профанне мислення, мислення людей, які живуть маніпулятивним розумом компенсацій та обміну. Але ж існують потреби, які не можна наситити. Духовні потреби. Вони ведуть людину до абсолюту. Вони і вимушують людину ставати в позицію всіх можливих «Я», які не можна наситити, які мають в собі досвід служіння. Досвід того неба, скель, тієї землі, тих субстанцій, які еквівалентні субстанціям, що були і в Давній Греції, і в Давній Індії, і в християнській культурі.

Отже, навколо екуменізму розгортаються палкі дискусії. Йдеться і про повноту і таїну світу. Досвід екуменічного руху свідчить, як важливо уникати девальвації духовного. І так легко за ортодоксальними догматами уникнути будь-якої модернізації християнства, про яку йдеться в праці «Стовп і утвердження істини» у П. Флоренського. За цим стоїть недалекий інструментальний розум охоронців догматів, які заперечують етичний і естетичний пошук і намагаються увіковічити статую *religare*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. – М., 1995. – 323 с.
2. Генон Р. Кризис современного мира. – М., 2008. – 784 с.
3. Дугин А. Философия традиционализма. – М., 2002. – 624 с.
4. Дюркгейм Э. Священные объекты как символы // Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии. – М., 1994. – Ч.2. – 224 с.
5. Мосс М. Эссе о даре // Общество. Обмен. Личность. Труды по социальной антропологии. – М., 1996. – 384 с.

6. Пивоваров Д.В. Вера и знание в религии и науке. – Екатеринбург, 1994. – 99 с.
7. Элиаде М. Очерки сравнительного религиоведения. – М., 1999. – 488 с.

Ярошовець Т.І. Пошук екуменічної релігійної тотальності як апофеоз десакралізації культури.

У статті досліджуються зарубіжні культурні практики щодо впливу екуменічного руху, який має в собі модерні тенденції, пов'язані з виникненням надзвичайно агресивного, ідеологізованого інструменту впливу на людину засобами мас-медіа і всієї сфери комунікативної культури. Доводиться, що екуменізм – це рух, який визначається сучасним кризовим станом релігійної свідомості. Він існує і у політичному просторі, і в міжконфесійній і міжрелігійній сферах, виявляє певну толерантність щодо тих релігій, які вступають у складні ідеологічні взаємодії.

Ключові слова: релігія, тотальність, культура, десакралізація, ідеологія.

Ярошовець Т.И. Поиск экуменической религиозной тотальности как апофеоз десакрализации культуры.

В статье исследуются зарубежные культурные практики, касающиеся влияния экуменического движения, который несет в себе современные тенденции, связанные с возникновением очень агрессивного, идеологизированного инструмента воздействия на человека средствами масс-медиа и всей сферы коммуникативной культуры. Доказывается, что экуменизм – это движение, которое определяется современным кризисным состоянием религиозного сознания. Он существует и в политическом пространстве, и в межконфессиональной и межрелигиозной сферах, проявляет определенную толерантность в отношении тех религий, которые вступают в сложные идеологические взаимодействия.

Ключевые слова: религия, тотальность, культура, десакрализация, идеология.

Yaroshovets T. Search ecumenical religious totality as the apotheosis of cultural desecration.

The article studies and analyzes foreign cultural practices on the impact of ecumenism movement that brings modern trends related to the fact that there are extremely aggressive, ideological instrument of influence on a person by means of mass media and all spheres of manipulative communication culture. Proved that ecumenism – a movement that is determined current crisis in the religious consciousness. It exists in the political space, inter-confessional and inter-religious sphere and in secular religions, tends to a certain tolerance for those religions that come, if not in dialogue, then, in any case, a complex

ideological interactions.

Determined that ekumenistychnyy movement today continues to exist in a variety of transformed religious concepts, religious instruction, promotes the politicization of religion. It is alleged that the purpose ekumenistychnoho movement indicates that interreligious relations require some complex arrangements, modern ecumenism is the one ideology of globalization of culture and society that causes at least equivalent to consensus. It becomes a kind of intermediary between ideology, politics and culture in general. So, identified another aspect of the so-called political ecumenism where religious leaders act as politicians.

The quality of spirituality are not talking, but religious life is interpreted within sociocentric religions. The situation demonstrates the instability confessional regional relations, because ecumenism is incentive to seek harmonization.

Key words: religion, totality, culture, desacralisation, ideology.